

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Prokuratora Okręgowego w Szczecinie przeciwko R. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 26 lutego 2025 r.,

skargi kasacyjnej Prokuratury Okręgowej w Szczecinie

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie z dnia 18 grudnia 2020 r., sygn. akt VI Pa 40/20,

odrzuca skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 18 grudnia 2020 r., sprostowanym postanowieniem z dnia 5 lutego 2021 r., w sprawie z powództwa Skarbu Państwa – Prokuratora Okręgowego w Szczecinie przeciwko R. S. o zapłatę, zmienił zaskarżony przez pozwanego wyrok Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie z dnia 23 stycznia 2020 r., którym zasądzone od pozwanego na rzecz powoda Skarbu Państwa – Prokuratora Okręgowego w Szczecinie kwotę 38.414 zł i oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach postępowania.

W ocenie Sądu Okręgowego Skarb Państwa – Prokurator Okręgowy nie miał legitymacji czynnej do wystąpienia z pozwem przeciwko pozwanemu o zapłatę

dochodzonej kwoty 38.414 zł, składającej się z uposażenia w stanie spoczynku oraz dofinansowania z ZFSS. Legitymacja procesowa jest instytucją prawa materialnego, którą sąd bierze z urzędu pod rozagę na każdym etapie postępowania. „Strona” jest pojęciem materialnoprawnym, a nie procesowym, w związku z czym o tym, czy dany podmiot jest stroną postępowania cywilnego, tj. czy ma uprawnienie do wystąpienia z roszczeniem, przesadzają przepisy prawa materialnego mające zastosowanie w konkretnym stanie faktycznym, nie zaś przepisy procesowe. Skoro pracodawcą pozwanego była Prokuratura Okręgowa w Szczecinie, to ona miała legitymację czynną do wystąpienia z pozwem przeciwko pozwanemu. Wynika to w sposób niebudzący wątpliwości z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2003 r., III PZP 8/03 (LEX nr 3458125), w którym przyjęto, że pracodawcą legitymowanym do wystąpienia przeciwko prokuratorowi prokuratury rejonowej z żądaniem naprawienia szkody z tytułu pracowniczej odpowiedzialności materialnej jest prokuratura rejonowa. W analogicznym tonie wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 kwietnia 2004 r., II PZP 5/05 (LEX nr 585792), wskazując, że legitymowanym do wystąpienia przeciwko prokuratorowi prokuratury rejonowej z żądaniem naprawienia szkody z tytułu pracowniczej odpowiedzialności materialnej jest prokuratura rejonowa. Pracodawcą tego samego pracownika w tym samym stosunku pracy nie mogą być różne podmioty, zależnie od tego, czy chodzi o odpowiedzialność materialną tej osoby, czy też o odpowiedzialność pracodawcy wobec niej z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy. W dalszej kolejności Sąd Okręgowy wyjaśnił, że prokurator w stanie spoczynku pozostaje nadal prokuratorem, co wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 czerwca 2007 r., SK 54/06 (OTK-A 2007 nr 3, poz. 23). Identyczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 stycznia 2002 r., I PKN 929/00 (LEX nr 1170605).

Sumą powyższych rozważań było przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że Skarb Państwa – Prokurator Okręgowy w Szczecinie nie posiada legitymacji czynnej do występowania w sprawie, a tym samym powództwo podlegało oddaleniu.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniosła Prokuratura Okręgowa w Szczecinie, precyzując w skardze oznaczenie strony powodowej w ten sposób, że dotychczasowe oznaczenie (tj. Skarb Państwa – Prokurator Okręgowy

w Szczecinie) zmieniła na „Prokuratura Okręgowa w Szczecinie”. Skarżąca zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w całości i wniosła o stwierdzenie nieważności tego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego, uchylenie obu wyroków, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością (tj. postępowania przed Sądem pierwszej i drugiej instancji) i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa procesowego, mającego istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: 1) art. 379 pkt 2 w związku z art. 378 § 1 w związku z art. 89 § 1 w związku z art. 130 § 1 k.p.c., polegające na niestwierdzeniu przez Sąd drugiej instancji nieważności postępowania w sytuacji, w której Skarb Państwa - Prokuratura Okręgowa w Szczecinie nie udzieliła pełnomocnictwa procesowego do reprezentacji adwokatowi K. G. w związku z czym pełnomocnik powinien na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. zostać wezwany do przedstawienia pełnomocnictwa do reprezentacji Skarbu Państwa - Prokuratury Okręgowej w Szczecinie, co nie miało miejsca, podczas gdy z treści złożonego w sprawie pełnomocnictwa wynika, że wolą podmiotu udzielającego pełnomocnictwo było udzielenie pełnomocnictwa w imieniu Prokuratury Okręgowej w Szczecinie, co powinno zostać zbadane przez Sąd pierwszej instancji, a więc Sąd drugiej instancji powinien stwierdzić nieważność postępowania i znieść całe postępowanie przed Sądem pierwszej instancji w celu wyeliminowania tego braku; 2) art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 3 k.p. w związku z art. 460 k.p.c., polegające na nierozpoznaniu istoty sprawy i wydaniu wyroku w stosunku do podmiotu, któremu nie przysługuje legitymacja materialna i procesowa, podczas gdy Sąd drugiej instancji stwierdzając brak legitymacji czynnej Skarbu Państwa powinien uchylić sprawę i przekazać ją Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, wskazując, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd pierwszej instancji powinien ocenić, czy Skarb Państwa posiada legitymację czynną do występowania w niniejszej sprawie, biorąc pod uwagę przepisy prawa pracy.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na wystąpienie „oczywistej zasadności”, co ma związek z występującą w sprawie nieważnością postępowania oraz z wydaniem wyroku w stosunku do podmiotu, któremu nie przysługuje legitymacja materialna i procesowa do występowania w sprawie.

Postanowieniem z dnia 3 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie odrzucił wniosek Prokuratury Okręgowej w Szczecinie o sprostowanie wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 18 grudnia 2020 r. w przedmiocie sprostowania oznaczenia strony powodowej przez zastąpienie dotychczasowego oznaczenia – oznaczeniem „Prokuratura Okręgowa w Szczecinie”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie przypomnieć trzeba, że powództwo wniesione zostało przez Skarb Państwa - Prokuraturę Okręgową w Szczecinie i z udziałem tej strony został wydany nakaz zapłaty przez Sąd Rejonowy w dniu 17 stycznia 2019 r. w postępowaniu upominawczym. Natomiast w wyroku z dnia 23 stycznia 2020 r. - z uwagi na wniesiony przez pozwanego sprzeciw - Sąd Rejonowy jako powoda wskazał Skarb Państwa – Prokuratora Okręgowego w Szczecinie, zasądzając na rzecz tej strony dochodzoną pozwem kwotę.

Odpowiedź na apelację wniósł Skarb Państwa – Prokurator Okręgowy w Szczecinie i z udziałem tej strony został wydany zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego. Tymczasem skargę kasacyjną wniosła „Prokuratura Okręgowa w Szczecinie”, która nie występowała w sprawie na żadnym etapie postępowania, a w świetle przytoczonego trafnie w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego orzecznictwa Sądu Najwyższego posiadała legitymację czynną do występowania w sprawie jako były pracodawca pozwanego (art. 3 k.p.).

W postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne dokonywanie przekształceń podmiotowych ani jak wskazano w skardze „oznaczenie strony powodowej w ten sposób, że w miejsce dotychczasowego oznaczenia zmienia się oznaczenie na „(Prokuratura Okręgowa w Szczecinie)”. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że sprostowanie oznaczenia stron na

podstawie art. 350 k.p.c. jest dopuszczalne, jeżeli nie prowadzi do zmiany zakresu podmiotowego postępowania, tj. odzwierciedla udział w postępowaniu podmiotów rzeczywiście w nim uczestniczących. Nie powinno być przeszkód do takiego sprostowania w szczególności wtedy, gdy w razie braku sprostowania prawidłowo działająca strona byłaby narażona na niekorzystne następstwa tej nieprawidłowości (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., III PZP 2/22, LEX nr 3555413 i powołane tam orzeczenia). W zakresie nieprawidłowości dotyczących wskazania stron postępowania, ustalenie treści wskazanego pojęcia musi uwzględniać granice wyznaczone instytucją przekształceń podmiotowych w procesie oraz rzeczywistym zapewnieniem realizacji praw stron w postępowaniu sądowym. W orzecznictwie i nauce prawa przyjmuje się jednolicie, że na podstawie art. 350 k.p.c. nie może dochodzić do podmiotowego przekształcenia powództwa, z obejściem właściwych przepisów - art. 194-198 k.p.c. (zob. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 18 czerwca 1998 r., II CKN 817/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 16; z dnia 9 sierpnia 2000 r., I CKN 749/00, LEX nr 52784; z dnia 10 grudnia 2001 r., I PZ 93/01, OSNP 2003 nr 24, poz. 597; z dnia 9 sierpnia 2005 r., III PK 63/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 180; z dnia 13 października 2008 r., II CSK 187/08, LEX nr 577164; z dnia 28 października 2009 r., I PK 95/09, LEX nr 558565 oraz z dnia 14 września 2016 r., III CSK 309/15, LEX nr 2186573 czy też „Granice sprostowania orzeczenia w postępowaniu cywilnym, skutki ich przekroczenia, próba nowego spojrzenia”, Radca Prawny. Zeszyty naukowe 2018 nr 1, s. 79; M. Odrowska-Stasiak: Rektyfikacja wyroków w procesie cywilnym, Łódź 2020. Rozprawa doktorska przygotowana w Katedrze Postępowania Cywilnego, s. 143, 173 i 177).

Z tego względu nie budzi wątpliwości wielokrotnie wyrażane w judykaturze i doktrynie stwierdzenie, że należy odróżnić niewłaściwe oznaczenie strony od nieprawidłowego doboru podmiotów procesu. W wyroku z dnia 20 kwietnia 2012 r., III CSK 247/11 (OSNC -ZD 2013 nr 4, poz. 70), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zmiana oznaczenia strony jest możliwa wówczas, gdy w sentencji wyroku sąd pierwszej instancji oznaczył stronę niezgodnie z zebrany materiał dowodowy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005 r., V CK 758/04, LEX nr 365063 czy wyrok z dnia 15 maja 2009 r., II CSK 681/08, LEX nr 51930).

Inna jest jednak sytuacja, w której powód prawidłowo oznaczył podmiot, przeciwko któremu skierował powództwo, ale dokonał tego wyboru w sposób niewłaściwy, bowiem do usunięcia aktu jego woli może dojść tylko w drodze czynności procesowej: bądź odwołania poprzedniej - art. 203 k.p.c., bądź w drodze podmiotowego przekształcenia powództwa - art. 194 i n. k.p.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2004 r., V CK 472/03, LEX nr 365065). W konsekwencji jednolite jest stanowisko, że na podstawie art. 350 k.p.c. nie może dojść do podmiotowego przekształcenia powództwa z obejściem właściwych przepisów art. 194-198 k.p.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 września 2010 r., I PK 67/10, LEX nr 653655 i orzeczenia w nim przytoczone). Tożsama z powołaną wyżej, jest sytuacja, w której oznaczony podmiot wnosi powództwo, bowiem określenie stron jest aktem woli podmiotu wszczynającego proces. Niedopuszczalne jest zatem sprostowanie oznaczenia strony powodowej, jeżeli wskutek tego dojdzie do zmiany podmiotowej.

W związku z powyższym nie jest możliwe sprostowanie oznaczenia w skardze kasacyjnej podmiotu, który wystąpił z powództwem, posiada zdolność sądową, ale nie posiada legitymacji czynnej do jego wniesienia. Zgodnie z art. 460 § 1 k.p.c. zdolność sądową i procesową ma także pracodawca, chociażby nie posiadał osobowości prawnej. Pracodawcą, a więc stroną postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy, nigdy nie jest Skarb Państwa, lecz państwowa jednostka organizacyjna uprawniona do samodzielnego zatrudniania pracowników. Nie ma więc tutaj zastosowania art. 67 § 2 k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu procesowym „zwykłym” stroną jest zawsze Skarb Państwa, a tylko personifikuje go jednostka organizacyjna, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie (*statio fisci* - zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2009 r., II PZ 23/09, LEX nr 577835 czy z dnia 28 listopada 2017 r., II PK 352/16, LEX nr 3547941). Ponadto, jak wskazano w wyroku z dnia 17 czerwca 2021 r., II PSKP 51/21 (LEX nr 3207812), w postępowaniu przed sądem drugiej instancji oraz w postępowaniu kasacyjnym nie jest możliwe dokonywanie przekształceń podmiotowych i z tego względu tracą na znaczeniu rozważania przedstawione w tej sprawie w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2022 r., III PZ 6/22 (k-237, 240 a.s.) i z dnia 4 lipca 2023 r., I PZ 2/23 (k-277-280 a.s.).

Konsekwencją tego jest stwierdzenie, że skarga kasacyjna została złożona przez podmiot, który nie był stroną w procesie, a zatem jako niedopuszczalna na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. podlegała odrzuceniu.

[SOP]

[a.ł]